

Arkitekternes egne boliger -med arkitekternes egne ord

Mogens Stærk og Kirsten Grønberg

Arkitektskolens Forlag

1990 - 95 ?

Forord

Boligen på vore breddegrader og i vor kulturtradition er en afgørende ramme om menneskets liv og daglige tilværelse. Den optager en stor del af vores tid - med planlægning, samvær, vedligeholdelse m.m., ligesom huslejen optager en stor del af vort budget.

"Arkitekternes egne boliger - med arkitekternes egne ord" er et unikt indlæg om dansk boligkultur. Til forskel fra stort set al anden litteratur om danske boliger og dansk boligbyggeri er bogens fremstillinger baseret på arkitekterne egne beretninger om deres egne boliger.

I arkitekternes egne boliger afspejles ofte samtidens eller morgendagens boligidealer. Vi får således et førstehånds indblik i arkitekternes boligidealer og -drømme og i, hvorledes disse - i flere tilfælde gennem et langt liv - er bearbejdet og realiseret. Hvilke arkitekturstrømninger er husene og boligerne udtryk for, og i hvilket omfang opfylder de brugerens vekslende behov - fra de unge år til seniortilværelsen?

I "Arkitekternes egne boliger" får vi indblik i arkitektens refleksioner over dette at bo - med udgangspunkt i egen bolig. Der er tale om markante og meget personlige manifester, hvor det er faglig lidenskab og kærlighed til stoffet, som er den drivende kraft.

Arkitektskolen i Aarhus har siden 1996 gennemført en række offentlige arkitekturforelæsninger i samarbejde med Folkeuniversitetet i Århus og med Kursusvirksomheden under Århus Pensionistsamråd. Anledningen i 1996 var Kulturministeriets og Boligministeriets opfordring til skolen om at bidrage til markeringen af "Arkitekturens år 1996". Forelæsningerne er siden fulgt af et voksende antal tilmeldte med op til 300 deltagere pr. aften. Tilrettelæggelsen af disse forelæsningsrækker er forestået af bogens ene forfatter, lektor Mogens Stærk, Arkitektskolen Aarhus. Bogens anden forfatter, cand. jur. Kirsten Grønberg, tidligere 'Boligrådgivning for Ældre', har været medtilrettelægger af de tre forelæsningsrækker om arkitekternes egne boliger, som ligger til grund for bogen.

Forelæsningerne er dokumenteret gennem videooptagelser og repræsenterer samlet et enestående kilde-materiale til belysning og forståelse af nogle af et halvt århundredes mest markante boliger. Bogens materiale stammer således fra forelæsningsrækker efteråret 2001, 2002 og 2006, hvor 20 fremtrædende arkitekter beretter om deres helårs- og fritidsboliger.

Kapitlernes tekst er i overvejende grad "direkte" tale, der er kursiveret. Det er i den omfattende redigering og bearbejdning af videooptagelserne tilstræbt, at den direkte tales karakter fastholdes, og at skriftsprog undgås.

Gennem bogens dokumentation får vi et førstehånds indblik i de boligidealer, som har domineret en periode, som med rette kan betegnes som den nyere boligarkitekters guldalder.

Kirsten Grønberg

Mogens Stærk

Helårsbolig på Marselisvej i Århus

19xx-

~~1965~~ 1971

Johannes Exner

Johannes Exner:

Igennem et langt liv har jeg konstateret, at bygninger, arkitektur, er en slags levende væsener. Det interessante for mig er, at disse væsener lever længere end mennesker. Det vil sige, at nogle af dem har en fortid før os og sandsynligvis også en eftertid efter os.

Af de tre huse eller boliger, jeg vil berette om, er de to allerede meget ældre end jeg. Den tredje bolig har jeg været med til at skabe eller føde.

Når jeg fremstiller det på den måde, er det fordi, jeg gerne vil have, at I i løbet af denne stund får den oplevelse, at bygninger ikke er statiske, men en del af en proces. Man kan sige, at bygninger ligesom mennesker fødes, lever et liv, hvor de måske bliver syge, bliver kureret af en læge eller en restaureringsarkitekt, bliver syge igen og ender med at dø.

Dette meget nære forhold, dette livsforløb, har for Inger og mig været utrolig vigtigt.

Jeg vil også pege på, at der i denne proces, som vi har oplevet med vore huse, er en del eksperimenter og dermed også erfaringer, og det hører jo også med til et levende liv.

Helårsbolig på Højagervej i Skodsborg

19xx-

1961

Fritidsbolig i Vangså ved Vesterhavet

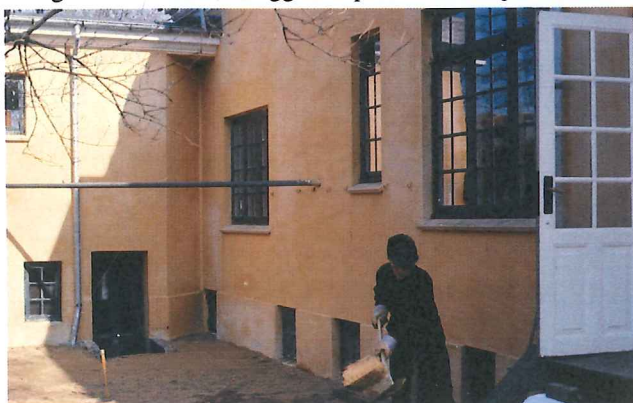
19xx-

1964

Boligen siden 19xx, beliggende på Marselisvej i Århus

1

Hus på Marselisvej, 19xx-

2

3

1961
Da vi i 19xx kom til Århus fra København, troede vi, at vi nemt kunne finde en byggegrund. Vi havde forestillet os, vi skulle bygge i en skov, det kunne være Marselisborg Skoven eller Risskov, midt inde i den. Der ville vi bygge et tårnhus, ikke så forfærdelig stort, et kvadrat, som i bunden stod på søjler. Derind kunne man køre bilen. Der var et antal etager, indtil man kom op igennem kronen og kunne kigge ud over de hvælvede bøgetræer, lidt ligesom når man med et fly bryder igennem et skylag og kommer op over og ser

dette vidunderlige landskab.

Man ville have en relation til disse træer, som jeg holder enormt meget af. Og det ville skifte året igennem, fra sommer og gennem alle årstiderne.

Jeg har haft en fortid som forstmand, og det har plaget mig på godt og ondt hele mit liv.

Det ville være pragtfuldt. Men det var jo ikke muligt at købe sådan en skovgrund i Århus, så vi ledte, indtil vi - efter at have boet fem år i Marienlund - fandt et hus på Marselisvej.

Bebyggelsesplanen

I 1909 var der i Århus en stor udstilling, Landsudstillingen, der lå på arealet ned mod bugten. I forbindelse med Landsudstillingen vandt en arkitekt, en københavner-arkitekt på det tidspunkt, Ejgil Fischer, en konkurrence om en bebyggelsesplan på stedet her (5). Den skulle vise, hvordan man kunne placere villaer og huse, så de enkelte huse lå bedst muligt.

Vores hus ligger inde i karréen (5, under nordpilen) og kan ikke ses fra vejen. Der er kun en låge (4). Det er en ny låge, vi har tegnet. Den gamle var forsvundet. Vi har alle naboernes haver omkring os. Man ligger i virkeligheden enormt dejligt tæt og beskyttet herinde, har næsten ingen bygninger andet end sit eget hus at se på, og så ligger det tæt ved skoven og tæt ved stranden.

Huset

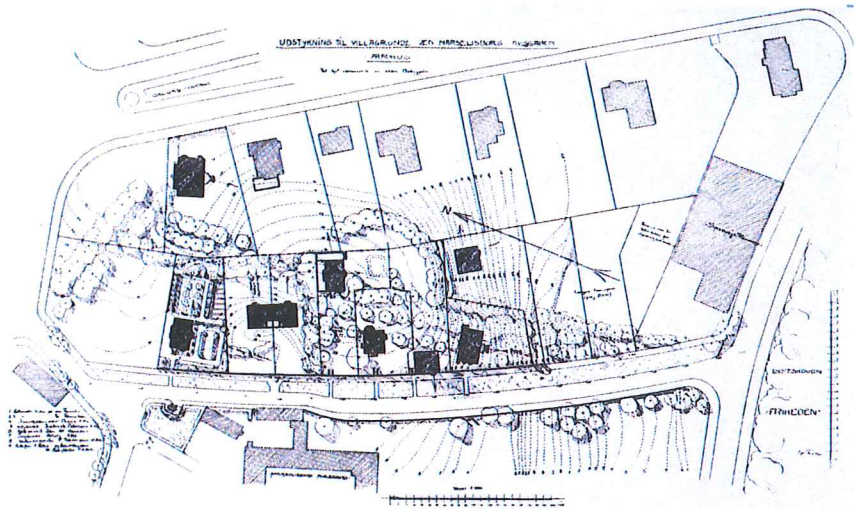
Huset er et barokhus i sin idé. Det er karakteristisk ved sin symmetri og sine vinduer og sine tårne og sit valmede tag. Vi fik en ny-barokperiode i begyndelsen af 1900-tallet, og huset er fra den tid.

Vi fandt ud af, ved at gå på arkiver, hvordan huset havde set ud. Sådan begyndte det (6), Ejgil Fischers hus fra 1908, asymmetrisk med en engelsk karnap og så dette tag med manzard. Den næste fase i huset er kort tid efter (7). Arkitekt Puch, en århusiansk arkitekt, bygger i 1909 en udvidelse mod øst og også lidt mod nord samt en veranda. Tredje fase er i 1919 (8), hvor Johannes Frederiksen, også en kendt Århus-arkitekt, gør huset symmetrisk, bygger et nyt tårn med karnap og det hele. Til sidst, i 1939, bygger Ejev. Dræby det funktionalistiske vindfang på (9). Inden for fyre år har vi således et forløb, en proces, hvor huset udvikler sig, optager periodernes stilretninger og slutter med funktionalismen.

Huset så sådan ud (1). Det var meget stærkt nedslidt, så det blev efterhånden sat i stand, kalket efter alle kunstens regler. Kalken er en sammensætning af hvidte-kalk og jernvtriol, som skifter under afbindingen fra den grønlig farve til den gule.

4

5

6

8

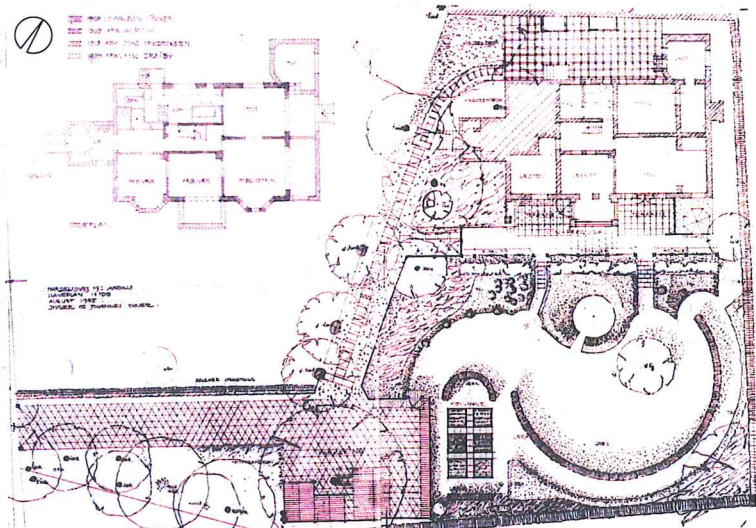
7

9

Her er sådan et stykke, der er ved at omsætte sig til den gule farve (3). Betingelsen er, hvis den skal blive smuk, at der først kalkes hvidt, så der er en hvid bund underneden. Så er der no-

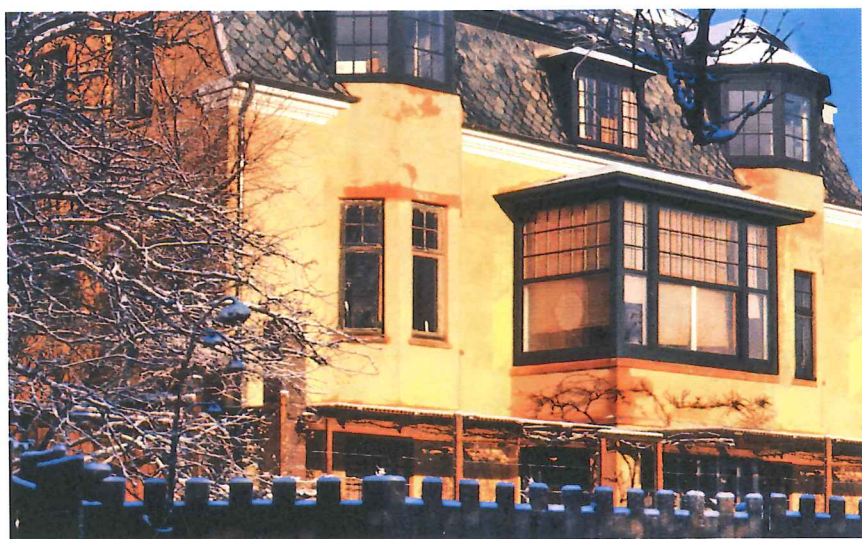
get, der kan ligge som en akvarel og give skin igennem den gule kalk. I de 35 år, vi har haft huset, har det været kalket én gang. Første gang og én gang siden.

1

2

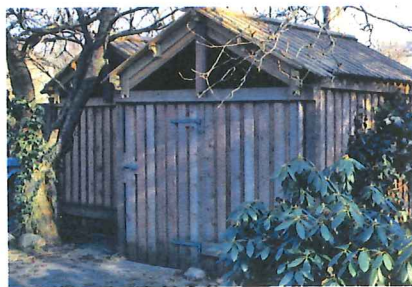
3

4

5

6

7

Ankomst

Her er vi ved indgangen med den nye låge (2). Den høje, klippede ligusterhæk havde vi formet. Den frøs ned. Man skal ikke være ked af, at noget går til grunde. Det giver bare anledning til at lave noget nyt. Så det har vi mere os meget med, at prøve på at plante noget nyt.

Vi kommer så ind for enden af stien, hvor vi har parkeringspladsen med garager (5). Der er tre små skure af trykimprægneret træ med trætage

(5,6). De tage holder den dag i dag, og de er tætte. Det er ikke andet end en klinklægning, men detaljen, som jeg ikke kan vise her, hvis man ser den fra enden, ville vise, at den er gotlandsk. Jeg har set den på Gotland i fiskerskurene. De er profileret på en ganske bestemt måde, så vandet løber ind under, bliver fanget af en rende og løber ned.

Da vi købte huset var gangen op til huset en grussti, der endte med en

temmelig stejl trappe. Det har vi lavet om, så man kan køre op og læsse bilen (4). Det spiller en stor rolle for os at have den nærhed, så man ikke skal slæbe alt for meget med bagagen. Det er en romersk æseltrappe, som bilen kan skræve over og køre op.

Så har vi de klippede lind, resterne af lindene fra Marselisborg Herregård, som jeg har formet, så de går ud og danner disse lys, der står over hovedet, når man går op (4).

8

Haveplan

9

10

11

Haveplanen er baseret på barokkens parterrehave (1). Som nævnt er huset i sin idé et barokhus. Derfor syntes vi, at vi burde have en have, som også havde en barok karakter.

Vi lavede ned gennem midten af huset en symmetriakse, som fortsætter gennem den cirkulære, klippede plads (8). Mod huset er der to opgange og en stor, stærkt formet barokklipping. Disse hække danner rum, der spiller en meget stor rolle, for ankomsten og for bevægelsen.

Der er et langt rum ved ankomsten, staldgårdsarealet (5), hvor vi sætter hestene, bilerne, ikke sandt, og så er der et langt rum, en passage (4), der går op til husets indgang. Man kan gå ind i haven fra parkeringsarea-

let. Rummet ligner et liggende spørgsmålstegn med et cirkelrundt areal afgrænset af en høj lærkehæk og med en slags filosofgang på ydersiden afgrænset af taks (11). Spørgsmålstegnet ender i den lille dør ud til parkeringspladsen (7).

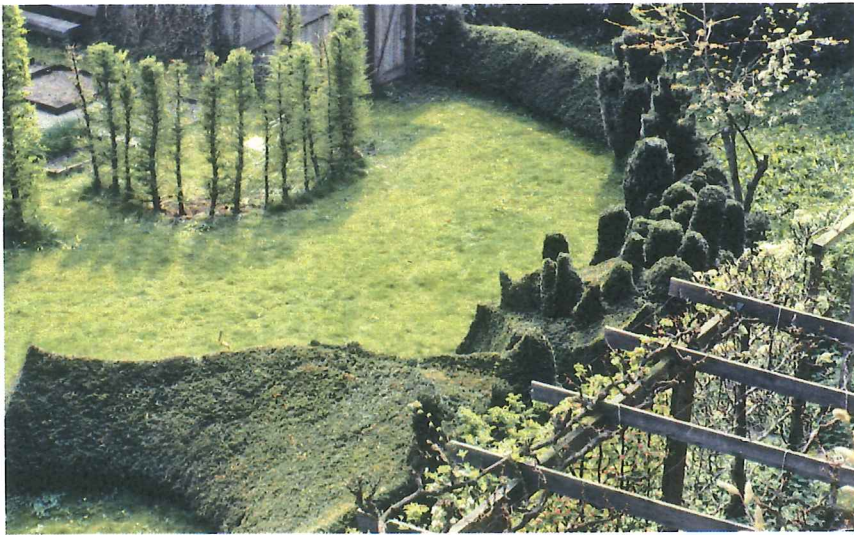
Det er meget spændende at prøve på at blive muntret lidt op på sin fødselsdag. Jeg er nemlig født i marts måned, som er den sureste og kedeligste og grimteste måned i årets løb. Ikke engang november er værre. Alt er ligesom ikke rigtig kommet i gang, bortset fra vintergækkerne.

Vi fandt så ud af at lægge nogle vintergækkeløg, så man ville få denne stjerne at kigge på i marts måned (9). Lærken hedder *Larris Leptolitis*, der

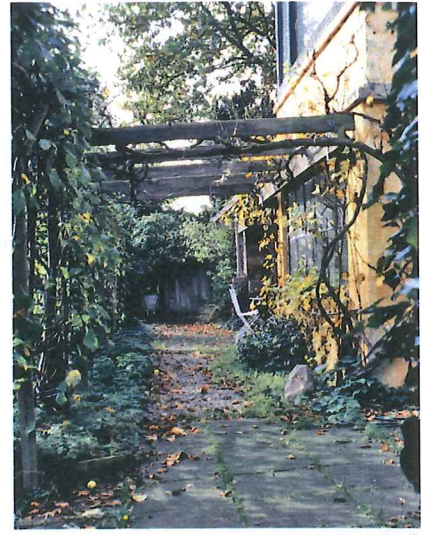
på dansk hedder Japansk lærk. Der er to lærkearter, den anden hedder Koreansk lærk. *Larris Leptolitis* har røde skud, når det bliver forår (9). Det er en vældig smuk farve, her sat sammen med en violet eller blå krokus i bunden.

Hvis lærkene voksede vildt, ville de efterhånden dø forneden og brede sig foroven. For at undgå det har vi klippet alle grene af ved vintertid. Så begynder de at skyde små skud fra stammen og får en helt anden form, end den der var. Det er sådan nogle piberensere, søjler, der er ganske fine (10).

Her har vi rundgangen med taksen, som også er klippet på sin egen facon (11).

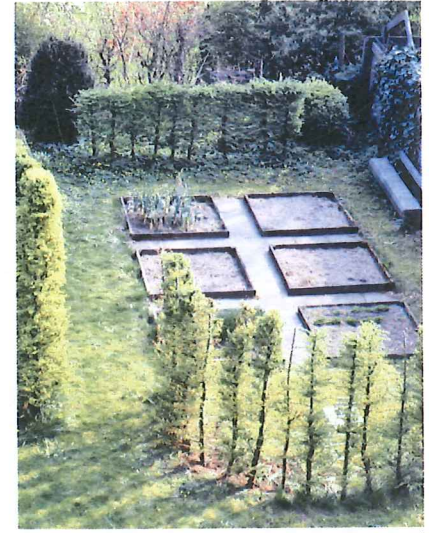
1

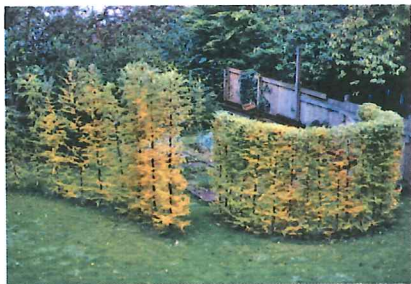
2

3

4

5

6

7

Syd for det liggende spørgsmålstegn er der en lille barok køkkenhave (1,4), et stramt anlæg med bede og afgrænset ligeledes af en klippet lærkehæk (5,6), her i henholdsvis efterårs- og vintertilstand.

Nord for spørgsmålstegnet er der en gang foran det høje, klumpede hus, hvis underetage skjules af en espaliervæg (1,2,7). En del af gangen er overdækket af en pergola. Det har været morsomt at arbejde med frugttræer, der er lodrette, og frugttræer, der

er vandrette i deres grenforløb (7). Det er væggen, der dækker for den nederste del af den tunge klump, og som også er med til at danne rum foran huset (2).

Taks er også interessante, for de er i virkeligheden mange ting. De enkelte planter giver forskellige grønne nuancer (3). Det er ligesom akvarelfarver, der ved blanding giver forskellige koncentrationer på papiret. Taks har også den egenskab, at når de knopskyder, bliver de næsten røvereøde, på

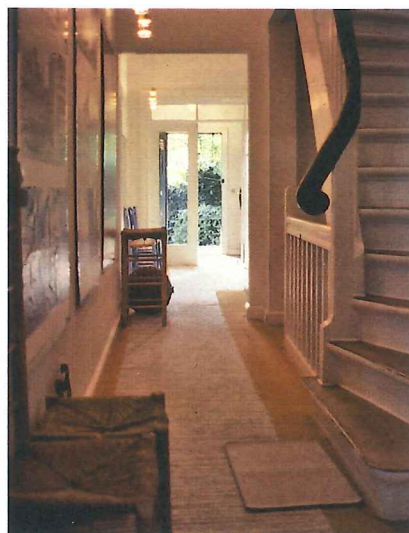
andre tider bliver de næsten sortgrønne. Der er også det karakteristiske ved taks, at nogle af dem er vældig hidsige og vil op, og nogle er mere løsagtige. Begge typer er repræsenteret her, men ved at klippe dem, kan man holde dem og styre dem inden for den samme form (3). Man kan sige, at det er ligesom min familie. De vil hele tiden op. De vil ikke, som jeg vil. Så kom da! Og så har vi ladet dem komme op (1). Det er alle mine børn eller børnebørn for den sags skyld.

1

2

3

4

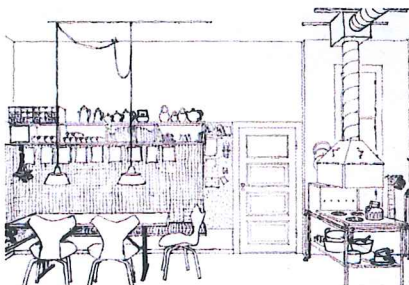
5

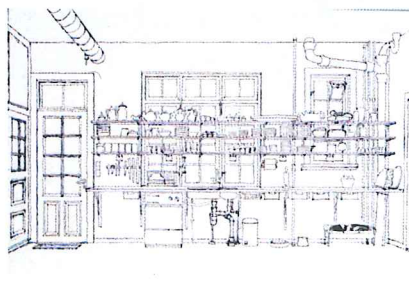
6

7

8

9

Hovedindgang, entré, trapperum og køkken

Her har vi funkis-bygningen (1), og hoveddøren med det eneste skilt vi har, et lille et, hvor der står Exner (2). Det er fra tante Nanna og er 150 år gammelt.

Så er vi inde i huset. Der er en lang midtergang. Man kan se de tre faser. I vindfanget har vi funkis, dernæst Johannes Frederiksens afdeling og i forgrunden Eigil Fischers midterparti med trappen til 1. sal, og den

er ganske interessant. Omkring den 21. marts og den 21. september, forårs- og efterårsjævndøgn, skinner solen ind gennem gavlvinduet og sender en solstråle, der løber nedad trappen og giver et vældigt reflekslys (5,6).

Køkkenet er i et nordrum (7), hvor der kun kommer sol ind i højsommeren. Det er et julekort, som viser køkkenets indretning med et gasbord og en aftrækshætte, som vi har tegnet

og fået en til at lave (8). Den fungerer vældig godt. På den modsatte væg er der ikke plads til ret mange skabe, så vi har monteret nogle simple brædder foran de to vinduer, og der er det meget nemt at stå og vaske op og sætte på plads (9). Det betyder selvfølgelig noget, at tingene er til at have med at gøre. Derfor har det altid for os været vigtigt, at det hele fik lov til at fungere så afslappet som muligt.

1

2

3

Bibliotek og arbejdsværelser

Det at vise sine egne boliger er betinget af de fotografier, man har taget, og de er jo ikke taget, fordi det skulle være flot. Men det er alligevel en del af vort liv, at husene er menneskelige på en eller anden måde. Det kommer frem i det samspil, der er imellem husene og beboerne. I får et lille indtryk

af det her.

Biblioteket (1,2) ligger i husets østende. Der er en dør ind til stuen (1,5). Over bordet hænger en Asplund lampe, som det glædede mig, at Bornbusch var fuldstændigt forelsket i. Den der er meget gammel. Ja, det er en lang historie. Den er jo blevet ta-

get op igen.

Det er mit rum (3), og det næste er Ingers. Vi har det ikke ligesom Koppellerne (arkitektægteparret Nils og Eva Koppel). De sad over for hinanden ved samme bord. Vi sidder i hvert sit rum, så vi kan lukke døren.

4

5

6

Den store østvendte stue

Vi har haft nogle perioder i vort liv, hvor vi ikke havde billeder på væggene, og så er der andre perioder, hvor vi henter dem frem og hænger dem op (5).

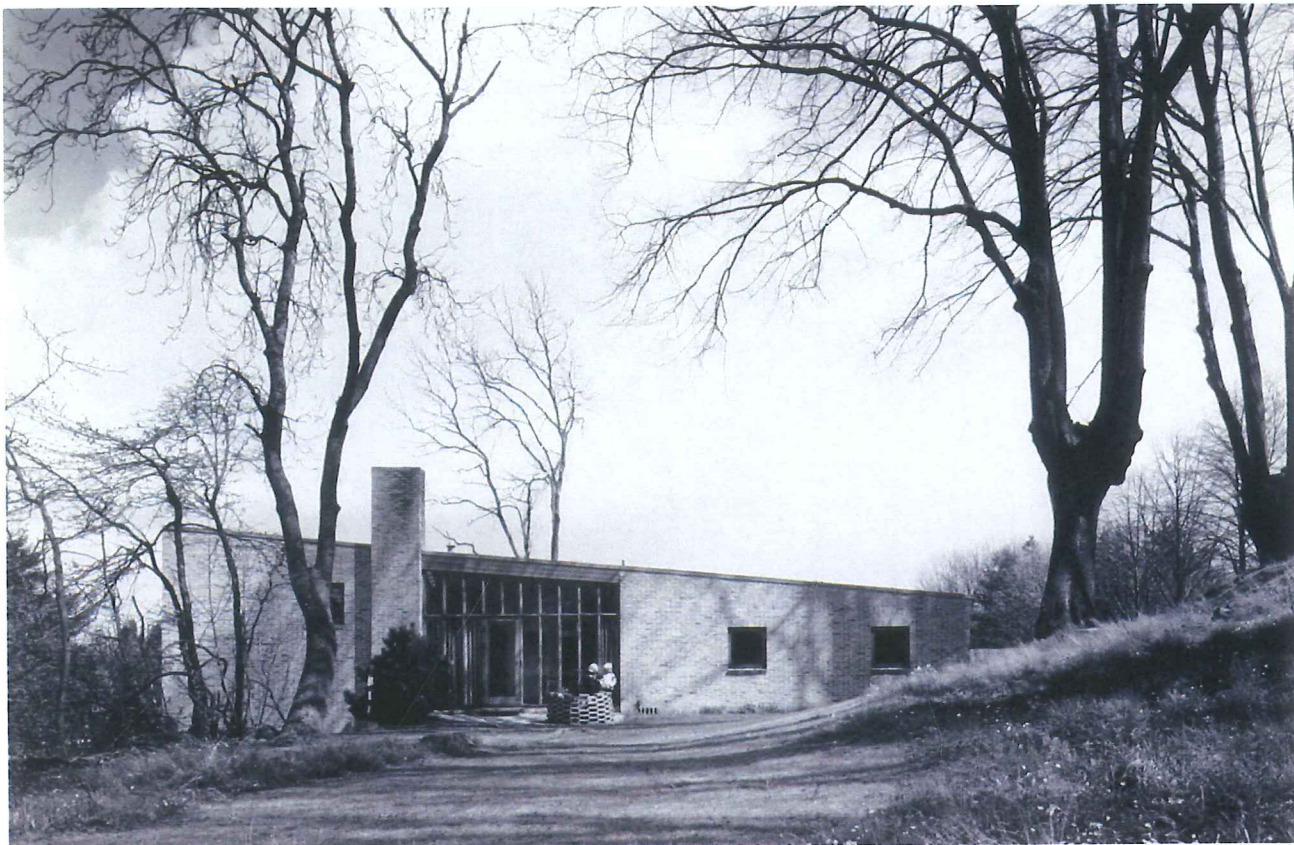
Man glemmer jo, hvad man har. Når man køber et billede og hænger det på væggen, og der er gået to år, så

ser man det jo ikke mere. Så det er en god idé i perioder at tage det ned og så siden hænge det op igen.

Her har vi afslutningen af stuen set mod øst (4). Morgensolen kommer ind og giver et dejligt lys.

Jeg holder enormt af vedbend. Her har den bredt sig op over ruderne, så

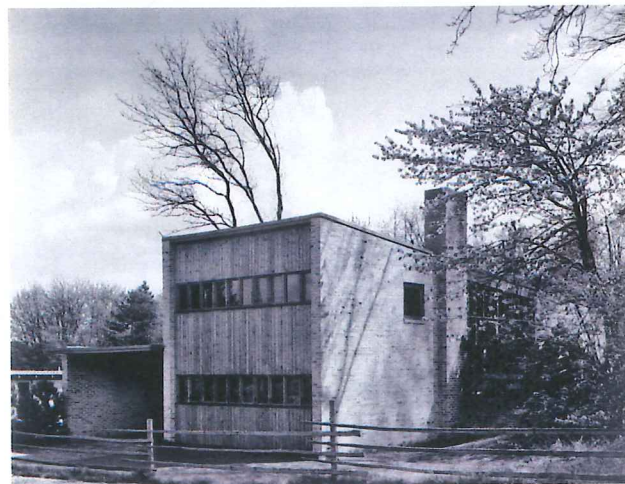
vi ikke kunne lukke døren op, men vi syntes egentlig, det var meget smukt, fordi man får det som en fin glasmosaik (6). Man kan se igennem de transparente grønne blade, og det er spændende.

1

2

3

Hus på Højagervej i Skodsborg, 1961

Efter x år i en taglejlighed på Østerbro, hvor vi havde fået to børn og samtidig ikke kunne blive ved med at rumme tegnestuen i lejligheden, besluttede vi, at vi ville bygge et nyt hus.

Det var ikke sådan, at vi slog op i avisen for at se, hvor der var ledige grunde. Vi tog et kort over Københavns omegn, og så kørte vi rundt, først på cykel og senere i bil, for at se, hvor der var rart at være. Blandt mange dejlige steder fandt vi dette her, i Skodsborg. Man kommer til stedet ad

Aggershvile Allé, der slår et lille knæk, og så op ad Højagervej, og her ligger arealet, som på det tidspunkt var landbrugsjord, hvor der gik heste.

Det var meget smukt, og spændende var det også, at der inde blandt træerne lå en gravhøj, en bronzealderhøj, der hedder Mathildehøj (1,5,6), opkaldt efter Struenseses Mathilde. På denne høj sad Struense og Mathilde på deres rejse fra København til Hørsholm og kiggede ud over Øresund, eller hvad de ellers gjorde.

Situationsplan

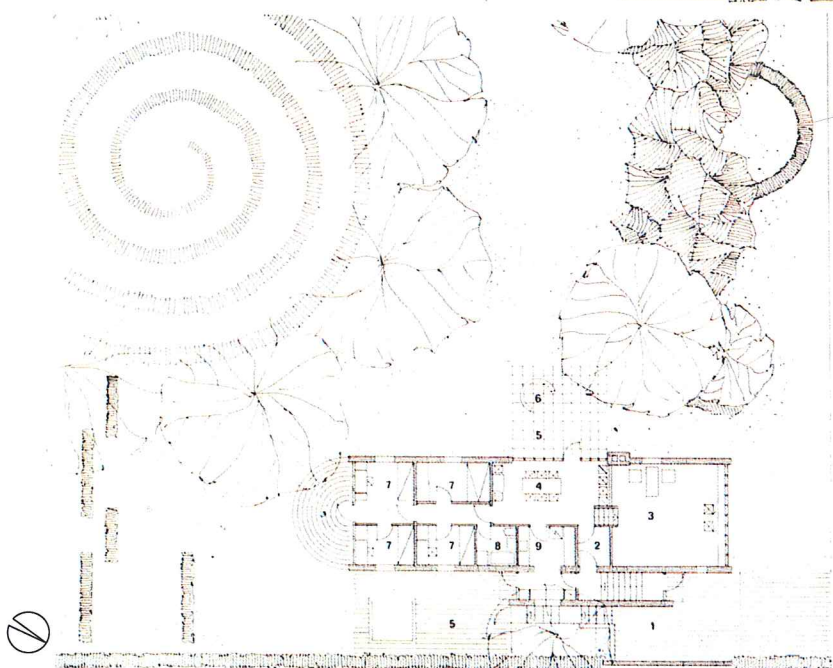
Det lykkedes os at få lov til at købe stedet, og efterhånden som man bor på et sted, som viser sig at være endnu mere indholdsrigt, end man havde forestillet sig, så kommer man til at holde meget af det. Aggershvile Allé og gravhøjen, opdagede vi, var led i et stort baroklandskab. Det antyder en stor og interessant historie bagved, som man kan glæde sig over at fordybe sig i.

Højen ses øverst (4) i opstalt med de pragtfulde, store kandelaber-linde, og med huset indplaceret, svagt stigende mod nord, med en lav et-etages sydende og en høj to-etages nordende. Bronzealderhøjen har en spiralterrasseret adgang op til toppen.

Adgangen sker fra Højagervej mod nord og er knyttet til en carport (2,3), så man straks ved indgangen kan betjene bilen, hvad enten man ankommer eller skal ud at rejse. Det er vældig rart, især når man har mange børn og meget gods.

Det er et meget langt og smalt hus, i sin nettobredde fem meter, d.v.s. to meters rum til den ene side, en gang på en meter, og rum af to meters bredde til den anden side. Det er soveafdelingen med direkte udgang til en terrasse mod syd. Midt i huset ligger et spiseareal, og i den nordre ende er der opholdsstue. I underetagen havde vi på det tidspunkt vores lille tegnestue, med to rum og et toilet.

Huset var et såkaldt kapitel 8 hus. Der var kapitel 6 statslånshuse og kapitel 8 huse på det tidspunkt. Det var begrænset, hvor store de måtte være, og hvad de måtte koste. Vores var den store, dyre kategori. Økonomien måtte således tages nøje i betragtning. Da vi havde to børn og vidste, vi ville få flere, var det vigtigt for os, at hvert barn kunne få sit eget rum. Vi minimerede derfor alle rum til et modul på to meter, som jo er en sengelængde. Man måtte dengang lave kamre på 6 kvm - det må man jo ikke mere - altså 2x3 meter. De andre er på 2x4 og på 5x3 meter. Det er som et modul, et hus bestemt af sengepladserne. Det gælder jo også de japanske huse. Det gør, at huset er lille, men alligevel meget rummeligt.

4

5

6

1

3

2

4

Konstruktion og materialer

Huset er her fotograferet 40 år efter opførelsen (1). Som det fremtræder, har det stadigvæk den styrke i sin tyngde og sin lidt kraftige, man kan godt sige, dystre karakter, som jeg holder meget af. Det er et udpræget stenhus, hvilket ikke på det tidspunkt, hvor man byggede lette træ- og glashuse, var moderne. Men vi ville gerne have denne tyngde og denne kraftige krop frem i forhold til gravhøjen.

Alle materialer er ubehandlede, brændt tegl og ubehandlet, trykimprægneret træ. Det gælder både tømrer- og snedkertræet. Denne fyrreårige facade er fuldstændig urørt i forhold til oprindelsen (1).

Da vi opførte huset (2,3), skete der

en katastrofe, i hvert fald for os, som var fattige arkitekter, idet vi i november måned fik en meget streng frostperiode. Det fik som konsekvens, at den øverste del af murværket, som ikke var bundet af, frøs og dermed spændte sig ud, kvællede ud, og, kan man godt sige, blev ødelagt.

Vi var nok selv årsag til det, fordi vi havde valgt en teglsten, som vi havde søgt meget efter, en karakterfuld teglsten, både i struktur og i farve. Den var klinkbrændt, dvs. den kunne ikke optage den fugt, der kom ind i stenen, og så udvidede den sig. Det slog over i fugen, som ikke var bundet af, så murværket sprængtes.

Men det var utroligt smukt, og

skønheden bestod i, at fugen - nu kommer så et af vores mange eksperimenter - var en ren kalkfuge, altså uden cement. Havde der været cement i, kunne det være, den havde holdt. Men kalkfugen har nogle egenskaber, som cementen ikke har. Kalkvandet i fugen kvællede ud og løb ned af facaden og frøs, så det blev utrolig smukt.

Vi holdt fast ved det og fik det repareret. Den øverste krone måtte pilles ned og mures om

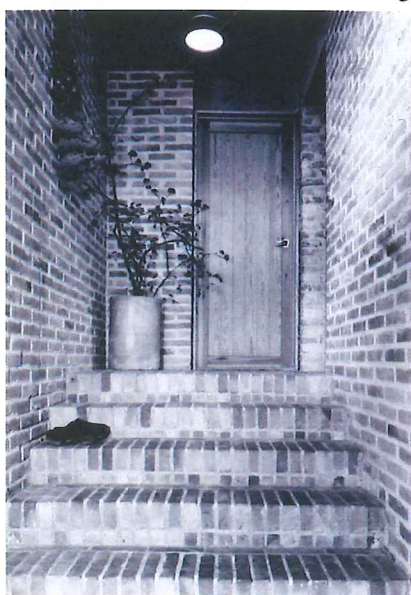
Sådan ser muren ud nogle år efter, hvor den står vældig stærk og smuk i sin helhed og i sin detalje (4). I kan se murstenen, hvor fint den nuancerer i farverne, og hvordan fugen meget stærkt er med til at præge murværket.

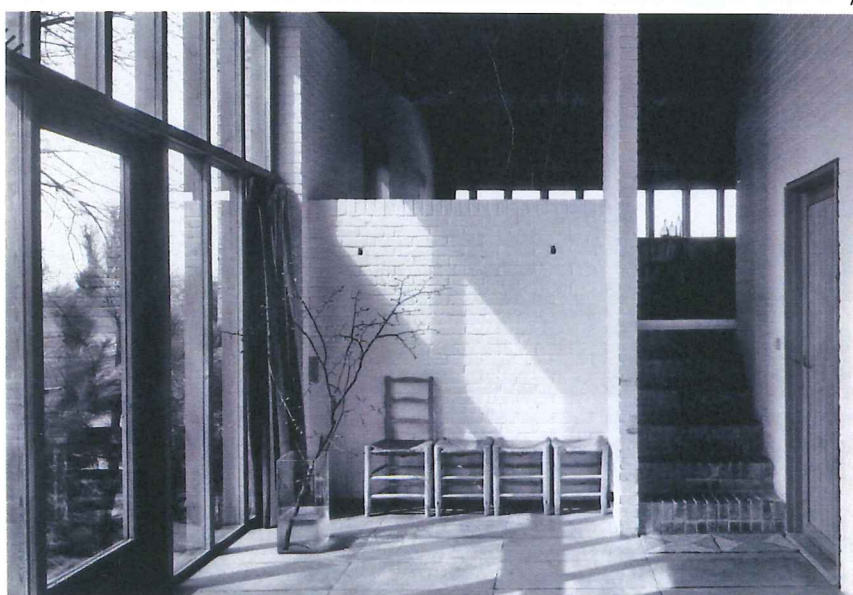
5

7

6

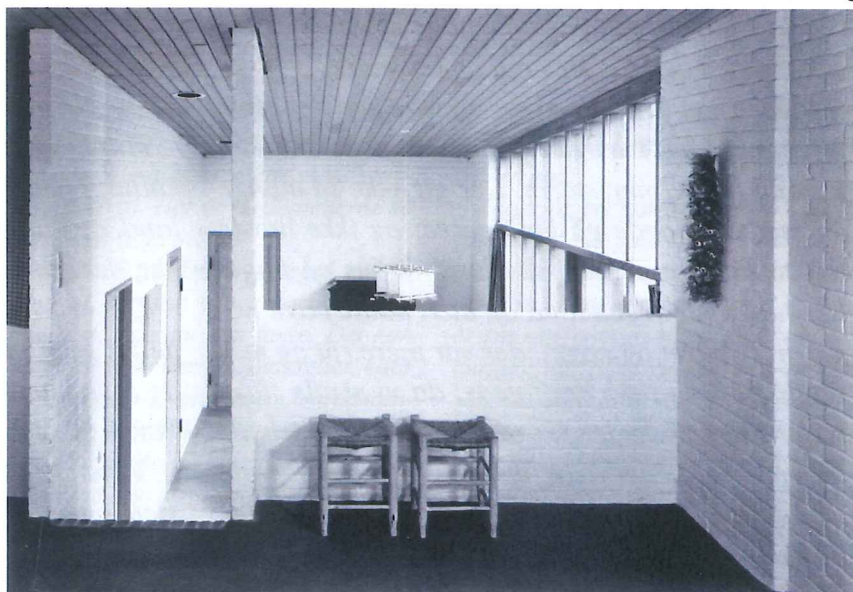
8

Ankomst og interiør

Her har vi et indtryk af ankomsten (5). Når man sætter sin bil i carporten, har man et dejligt kig ind i haven. Og her opgangen, som er af det samme murværk som huset i øvrigt (6).

Man kommer ind i spisestuen fra entreen og har kigget ud i haven mod gravhøjen (7).

Takket været det skrå tag rummer huset rum af meget forskellig højde. De små rum mod syd er relativt lave og de store rum i midten og mod nord er relativt høje. Her er der 1½ etages højde, hvor man fra spisestuen går op ad trappen og kommer op til opholdsstuen (8). Her et kig fra opholdsstuen ned mod spisestuen og glasfacaden mod haven (9).

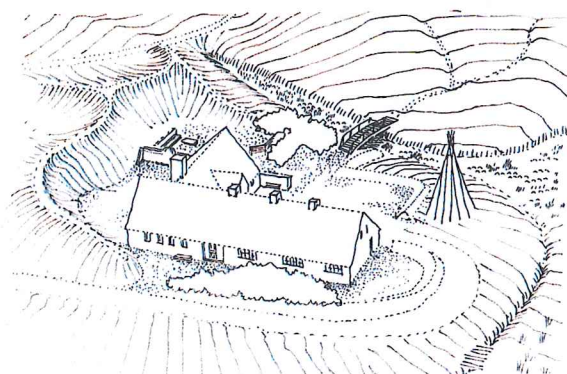
9

1

2

3

Klitgården ved Vesterhavet, 19xx-

Huset på Højagervej, vores eget selvbyggede hus, lå meget skønt nord for Jægersborg. Vi kunne gå ind gennem den røde port til Eremitage Slottet, ned til Bøllemosen med de dejlige store bøge, og vi kunne gå ned til Øresund og bade der.

Måske kan I forstå, at for en jyde kan det blive for meget. Man trænger til blæst, eller måske ikke engang blæst, men storm. Der gik ikke så mange år, mens vi boede på Højagervej og ikke havde nogen tanke om, at vi skulle til Århus på noget tidspunkt, før vi fandt ud af, at vi måtte have noget mere blæst og noget, der var mere rått og måske mere grimt. Vi besluttede, da vi skulle til at skifte bil, at i stedet for at betale 10.000 i bytte for en ny, ville det være fint, hvis jeg på mine ture til Jylland, hvor vi havde forskellige arbejder, måske kunne finde et sted, man kunne købe for 10.000 kr. i udbetaling. Det lykkedes, og det var et rigtig stærkt sted, og det er det den dag i dag.

Huset har været landbrugs- og fiskerejendom, og var beboet af en familie, før vi købte. Det ligger i et vældigt hede- og klitlandskab mellem Klitmøller og Nørre Vorupør, 500 m fra havet i vest og med en af landets store klitplantager nogle kilometer længere inde i landet mod øst (2).

Huset ligger på kanten mellem natur og agerkultur. Landskabet veksler mellem hede og agerland, og ind imellem er der rømmer, klitformationer, der går vinkelret på Vesterhavet (1).

Det er et to-længet hus (3), hovedhuset oprindeligt med stuehus mod øst og stald mod vest, og lade i længen mod nord. Nord for huset løber Vangs Å.

Vi fandt ud af, at det her var det helt rigtige sted, og at meget aftiden ville gå med at overleve eller leve videre, og det har været det store indhold i alle årene. Vi holder jul og nytår her med hele familien. Det har vi gjort nu i 35-40 år.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

Livet på gården

Stedet er klimatisk et stærkt sted, og havet ofte dramatisk med bølger som her, der er store i forhold til personerne (1). Man skal ikke altid bade her, og i den situation slet ikke lade børn gøre det. Jeg kan betro jer, at vi har haft oplevelser, som kunne være endt meget uhyggeligt.

Så kan man transportere sig med andre former for køretøjer (2). Det her er en jeep, som vi købte næsten samtidig med huset. Den kan man komme rundt med, både langs kysten og i terrænet inde i landet.

Det er en tradition i julen at gå en tur på tværs fra havet og ind på den anden side af Tved Plantage. Det er frokost (3). Vi sidder oppe på en bænk. Karen holder min bajer.

I kan godt mærke, at menneskene, familie og venner, spiller en stor rolle i vores huse. De bruger jo også huse, eller indtager dem på en måde.

Mennesker har der været mange af. Her er der en stor fest i gang (4). De får friluftstegte lam og har det enormt hyggeligt.

Et lokum portabile (5), den simpleste arkitektur, vi har lavet, og den eksisterer endnu. Den bærer vi ud, når vi er rigtig mange mennesker, for så kan husets almindelige toilet slet ikke klare produktionen. Så graver vi en rende og stiller toilettet på tværs.

Jeg beskriver stedet som et velegnet sted, trods alt, for børn. Her er noget, som vi er meget stolte af, og som ikke findes andre steder i kongeriget Danmark (6). Det er det, vi kalder den lille hær. Den har vi haft megen moro af. Her er medlemmerne så forsamlet til et måltid.

Livet på gården giver også anledning til, at man prøver at klare sig med det, man nu kan finde. Det kan være fisk som her (7), makreller, eller det kan være svampe, som her er samlet på en formiddag (8). Jeg har aldrig i mit liv samlet så mange Karl Johan. Det kom sig af, at vi skulle have et barnebarn døbt, og så kom faderen til mig og sagde, om vi ikke skulle tage op og finde nogle Karl Johan svampe. Drengen skulle hedde Johan! Og

så kørte vi af sted i jeepen, og barnet lå i sådan en lift, den lille kasse der. Vi havde taget kurve og gryder med og tænkte, det må være godt nok, men efterhånden som kurve og gryder blev fyldt, var vi nødt til at tage barnet ud af liften og bruge den til svampe.

Der er også anledning til, at man kan gå lidt på jagt (9). Det tør jeg næsten ikke sige, at det gør vi. Jeg har det princip, at man ikke skal skyde mere, end man selv kan spise. Det, syntes jeg, er godt.

Inger og jeg har det problem, at vi, når vi går tur, snakker om arkitektur, altid! D.v.s., man går med næsen nede i jorden. Men hvis man går på jagt, så er ens antenner jo rettet ud. Hvad var det, jeg hørte? Hvad var det, der bevægede sig? Man er i en helt anden verden. Så det kan jeg anbefale stressede folk. Man behøver ikke skyde noget. Bare det, at man går med sin bøsse og har sin opmærksomhed rettet et andet sted hen. Så har man det vidunderligt!

Husets fire perioder

Jeg vil vise fire perioder. Dette her er jo et væsen. Som huset på Marselisvej er et væsen, er dette her også et væsen, som har sin egen identitet og vil sit eget sammen med det sted, hvor det ligger.

1. periode

Her har vi huset, som det så ud. Det har cementtagsten på sydsiden (1,2) og pandeplader på nordsiden (3). Inden under ligger to tidligere tage, et paptag med vandrette baner, der er skellagt, og neden under et tagspånstag. Der ligger megen historie og proces i det. Huset har fået nye vinduer engang i funkistiden. Så er der nogle hønehuse og redskabshuse (3).

Indvendig er der en blanding af tegl og lersten. Der er stadigvæk nogle af skillerummene, der er lersten, dvs. ubrændte mursten, der er tørret. De må selvfølgelig ikke blive våde, for så klasker de sammen. Da vi købte, var der hverken vand, kloak eller elektricitet.

2. periode

Da vi købte huset, var vi nødt til at gøre taget tæt, så vi lagde pandeplader også på sydsiden og tjærede hele taget (4). Vi var også nødt til at kunne holde varmen, så vi lavede nogle ildsteder og i forbindelse hermed, murede vi skorstenene om, for de eksisterende var ikke funktionsduelige.

En dag, da vi var kommet hjem efter en juleferie, ringede naboen: "Jeg vil lige sige, at jeres gavl er blæst ud" – og så var der også gået noget af syd-facaden (5).

Inger og jeg havde gået og spekuleret på: "Skal vi mure gavlen om? Den er godt nok lidt dårlig, men mon ikke den kan klare det".

Så kom det forløsende altså. Den blev muret om, og så valgte vi røde sten. Det kunne lige så godt blive et rødt hus nu. Der blev så muret op efter alle kunstens regler med hule mure, isolering, og hvad ved jeg (6).

1

2

3

4

5

6

3. periode

Her ligger det med sine røde mursten, sit sorte tag og sine hvide skorstene (7). Efter ca. 20 år kunne vi imidlertid ikke mere holde vandet ude. Det blæser så hårdt fra vest og regner så stærkt, at vandet blev presset gennem muren og ind i huset. Så forstod man, hvorfor stalden oprindeligt var pudset og kalket. Ved at pudse og kalke kommer man over sin facade en gang om året og lukker en hel masse mikroskopiske revner og reducerer dermed vandgennemtrængningen betydeligt. Så kalkningen er et tætningsfænomen, ikke en æstetisk sag.

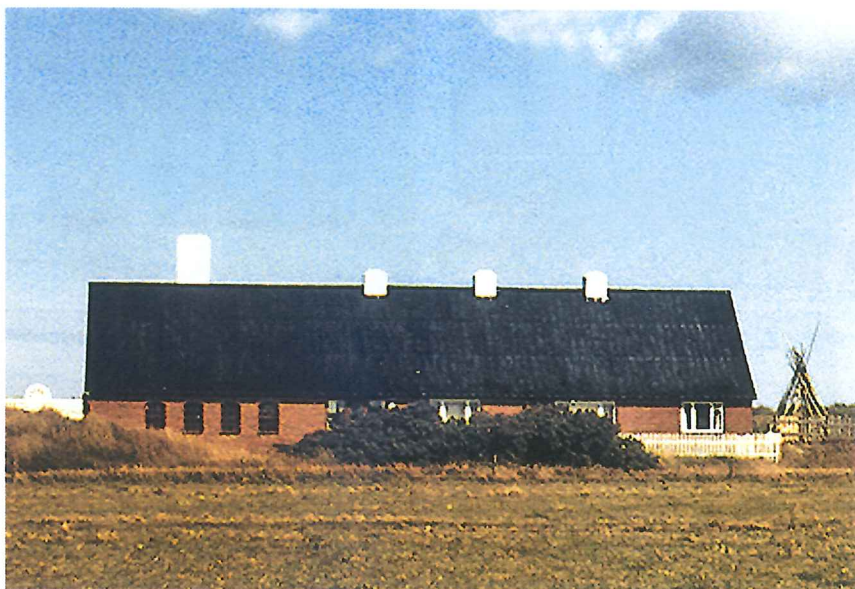
Efterhånden som hønsehusene raslede mere og mere sammen, blev vi enige om at mure en læmur. Den kunne vi samtidig lave til røgeovn (8). Det kunne være interessant at prøve, om man kunne skabe læ. En mur giver ikke læ, men reflekterer vinden. Vi fandt på at skabe en absorbent, som noget af vinden går igennem og skaber turbulens, og samtidig kunne man måske rive vinden i stykker øverst på kanten. Det har intet med pynt og arkitektur at gøre. Det er rent eksperiment, og det virker.

4. periode

Vi har nu - for at stoppe vandgennemtrængningen - beklædt den del af huset med en rustfri stålplade, den franske Hyginox-plade, som samtidig er lagt på taget (10,11,12). Vi var nået frem til, at den måske kunne holde til det her vejr. Det var vældig fristende. Tænk, hvis man nu kunne bukke denne stålplade ligesom en simpel, galvaniseret pandeplade, så kan folk ikke se, vi har fået sådan et dyrt tag. Så tror de, det er pandeplader.

Se hvordan fladerne tager farve af vejret. Her er det gråvejr, og tagfladen er grålig (11). Hvor himlen er mere dybblå, bliver taget mørkere (10,12).

Samtidig ændrede vi vinduerne. Funkisvinduer (9) har ikke noget som helst med 1800-tallet at gøre. Huset er jo 100 år gammelt, og man kan godt se, hvor elendigt murværket er, og hvordan stikkene over vinduerne rasler ned (9). Nu har vi sat vinduerne helt op under remmen, så der ikke er teglsten over, og samtidig løftet sølbænken en smule (12).

7

8

9

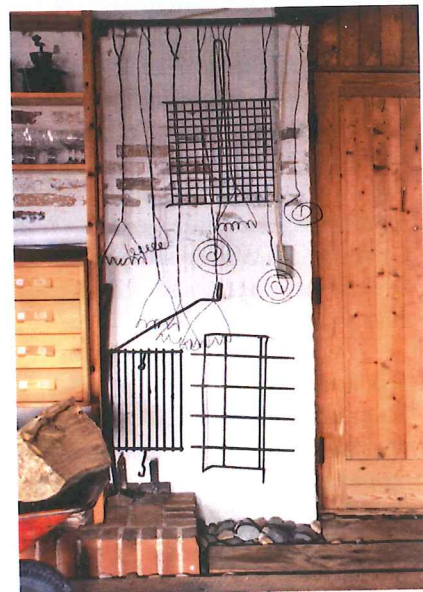
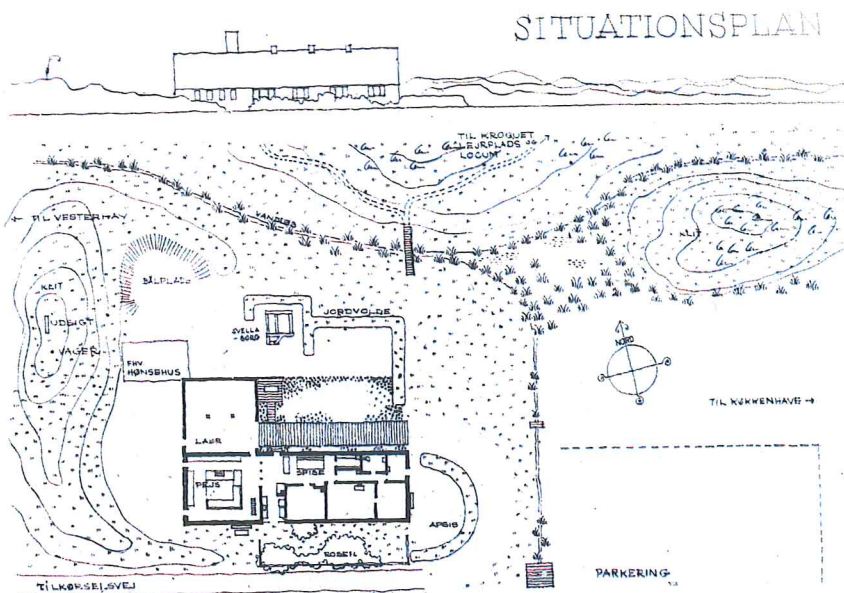
10

11

12

Interiør

Her har vi situationsplanen (1), som viser grundens og husets disponering. Husets plan, synes jeg, er utrolig smuk. Den består af fire kvadrater, to i stuehuset, et i stalden og et i laden. De måler hver ca. 7x7 m, d.v.s. ca. 50 kvm. Laden er stadig intakt, mens stalden er blevet til opholdsstue.

Det eneste, vi næsten har gjort, er at lægge en gang ind i stuehuset. Nord for gangen har vi spisepladsen (5,6), et spisekammer, et badeværelse og støvlerummet, som vi kalder det.

Der er altså denne lange fordelingsakse øst-vest gennem huset, og så er der indgangsaksen fra den sorte dør (2) i nordfacaden gennem køkkenet til køkkendøren i sydfacaden (3).

I indgangsaksen har vi den så-

kaldte gå-pejs (3), som bliver brugt til at grille og lave mad på, som supplement. Gryder der er gode til at koge store hummere i. Her er nogle af remedierne, som man betjener sig af i køkkenet (4). Det er grillstænger, en til at riste brød og en til at riste pølser på. De er bare lavet af et stykke hegstråd.

Ud for gå-pejsen har vi den langs-gående akse med spisepladsen og den lange korridor (5). Apotekerdisken er fra Trøjborg Apotek i Århus.

Vi har mange ildsteder, så vi skal også have meget brænde. Det ligger ude i laden. Vi får det fra en af klitplantagerne, som kan levere bøgetræ, som vi så selv kløver. Som det er interessant at klippe taks, er det også

utrolig interessant selv at få træet hjem, kløve det og fyre pejsene op.

I spisestuen har vi bekkasinen. (5,8). Den er et pragtfuldt stykke brændeovn. Vidunderlig. Det er den første, jeg tænder op, når jeg kommer derop.

Så har vi den store pejs (7). I opholdsstuen, som var stald, har vi fjernet loftet. Vi har en svigersøn, der er næsten 2 meter høj, så vi har gravet et hul, så han kan stå op der. Jeg fortalte, at vi startede med et par børn og senere fik et par til, så vi kunne regne ud, at vi nok ville blive en lidt stor familie. Så jeg tænkte: "Jeg gider ikke flytte alle de stole på plads fra alle de børn, så lad os lave nogle murede bænke".

5

7

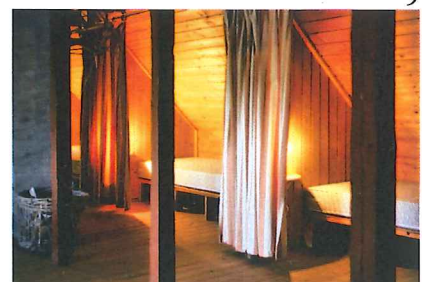
8

6

9

10

Her er loftet over den store pejs (9). Vi kan lige ane pejseskorstenen. Den giver en god varme inde i rummet. Loftet er beklædt med isoleringsmåtter med varmereflektende sølvpapir, som man kunne få engang for 20-30 år siden. Vi havde tænkt os at beklæde loftet med brædder, men da vi fik måtterne op og så det skiftende lys, afhængigt af årstiderne, besluttede vi at beholde dem, som de var.

Når man går op ad stigen, kommer man op til en gangbro med en lille udsigtsplads mod Vesterhavet. Til den anden side er der loft, hvor vi har bygget alkover. Det hjælper meget på pladsproblemet.

Der er fire slags gulve i huset. Der er et teglgulv lagt i et kvadratnet

(5,6). Der er et andet teglgulv af ildfaste sten, der danner et mønster i forhold til den store pejs (7). Under stenen, er der sand, ikke andet, og én meter længere ned er der grundvand. Det gulv er jo fuldstændig uregerligt i forhold til den måde, man i dag laver gulve på. Det er meget interessant at eksperimentere med sådan noget på sit eget hus og sin egen krop. Det er uhyre let, og det er velfungerende. Taber børnene en sodavand, skal de bare sørge for, at flasken ikke går i stykker. Resten løber ned. Gulvet kan ikke støvsuges eller vaskes. Det skal fejes to gange om året med fugtigt sand. Det er nemt. Og så er det varmt. Selv om vinteren, hvor der kan være frostvejr og storm, går børnene

med bare tæer på gulvet.

De to andre gulve er trægulve. Det ene i gangarealet rundt om den store pejs. Det er lagt med Thisted/Fjerritslev jernbanesveller og er også selvbyggeri (4,6). Det er nemt. Der er jo ingen tilpasningsproblemer. Man skal bare lige rette sandet af, lægge svelterne ud og så fylde op med sten ligesom på et jernbanelegeme. I soveværelse og arbejdsværelse, syd for fordelingsgangen, har vi gulve af egetræsplanker.

Det er interessant at opdage, at møblerne er slæbt med. Møblerne i spisestuen (6) stod også på Højagervej. Der er visse ting, man slæber med sig hele tiden, og som gør, at tingene hænger sammen gennem årene.